

Ο ΝΟΥΜΑΣ

ΧΡΟΝΙΑ ΙΗ' (ΕΣΑΜΗΝΟ Α')

Σάββατο Ἀθήνα, 10 Ἀπριλῆ 1921

ΑΡΙΘ. 731 (ΦΥΛ. 15)

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ:

Μ. ΚΑΛΟΜΟΙΡΗΣ: Ὁ Μπετόβεν καὶ ἡ συμφωνία.
Γ. ΧΑΤΖΙΝΗΣ: Νοσταλγικό.
ΨΥΧΑΡΗΣ: «Τὰ δύο τριαντάφυλλα τοῦ Χάρου»
 (συνέχεια).
ΑΚΡΟΠΟΛΙΤΗΣ: Μιά διάλεξη.
ΤΥΜΦΗΡΗΣΤΟΣ: Ἡ μπόρα... Ὁ κορυθαλό.
Ο ΝΟΥΜΑΣ: Φαινόμενα καὶ πράγματα.
Μ. ΓΙΑΝΝΑΤΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ: Ἐπιγράμματα.
ΝΑΞΟΣ. ΠΑΛΛΗΣ: Μπρουνσοῦς (συνέχεια).

ΓΙΑΓΚΟΣ ΚΑΙΜΑΝΗΣ: Οἱ «Ὑμνοι»
ΑΝΤΩΝΗΣ ΛΟΪΤΟΣ: Τώρα πού λείπεις.
Γ. ΓΕΩΡΓΙΑΚΟΠΟΥΛΟΣ: Ἡ γλώσσα στὴν ἐπιστήμη.
ΚΛΗΜΡ. ΠΗΛΑΜΟΥ: Φεμινισμός καὶ Ἐκπαίδευση.
ΑΠΟ ΒΑΟΜΑΔΑ ΣΕ ΒΑΟΜΑΔΑ: Νεοελληνικὴ φιλολογία.—Ξένη φιλολογία.—Ξένα περιοδικά.—
 Νέα βιβλία.—Βαρβαροπάζαρο.—Ἡ Κοινὴ
 Γνώμη.—Τι γράφουν οἱ ἄλλοι.—Χωρὶς γραμματόσημο.

ΜΑΝΩΛΗ ΚΑΛΟΜΟΙΡΗ

Ο ΜΠΕΤΟΒΕΝ ΚΑΙ Η ΣΥΜΦΩΝΙΑ (*)

Μιά χειμωνιάτικη νυχτιά τοῦ Δεκεμβρίου, ἐδῶ κ' ἔκατον πενήντα χρόνια, στὰ 1770, στὴ Βόννα, τὴ γραμμικὴ πολιτεία πὺν στὰ πόδια τῆς ἀργοναυλίδαι ο ἑθελικὸς Ρήνος, γεννήθηκε ἕνας ἀπὸ τοὺς μεγαλείους μουσικοὺς τοῦ κόσμου, ἕνας ἀληθινὸς Ἡρωας τῆς Τέχνης, πὺν ἑμοῖο τοῦ δύσκολο θά θροῦμε, ὄχι μοναχὰ στὴ Μουσικὴ, μὰ καὶ γενικώτερα σὲ ὅλες τὶς ἄλλες τέχνες: Ὁ Λουδοβίκος τῶν Μπετόβεν.

Σὰν Ἀρκίτας πάλαψε στὰ μαρμαρένια ἀλώνια τοῦ ἀνθρώπινου Πόνου, καὶ θριαμβευτῆς ἔσκησε τὸ ἤχηρο παλάτι τοῦ πάνω καὶ πέρα ἀπὸ τὴ σκληρὴ τὴ Μοῖρα του, πὺν μὲ στιβαρὸ χέρι τὴν δάμασε καὶ τὴν ἔκανε ὑποταχτικὴ του...

Ἡ ζωὴ του, ζωὴ βασανισμένου παιδιοῦ καὶ πονεμένου ἀνθρώπου.

Ἡ Ἀγάπη, πὺν τόσο τὴν ἀποζητοῦσε, ἀπὸ τὴν ἀγάπη τῆς Μάννας του, τῆς γλυκειᾶς Μαργαλένιας, ὡς τὸν ἔρωτά του μὲ τὴν ἀπέθαντη ἀγαπημένην, τὴν Τερέζα Μπρούνοβικ, πέρασε πάντα ἀπὸ τὴ ζωὴ του σὲ λαμπρὸ μὰ διαβατικὸ ἀστραποδόλημα σὲ συννεφιασμένη νυχτιά, πὺν οὐρανὸς ἀφίνει πῶς του πὺν πνευτὰ τὰ σκοτιάδια.

Καὶ μέσα στὴ μοναξιά τῆς ζωῆς του καὶ τὴ σιγμὴ πὺν ἀπόμα, σὰ νέος ἀητός, δοκίμαζε τὶς φτεροῦγες του γιὰ νὰ πετάξει μακριὰ σὲς πὺν ψηλὲς κορυφὲς τῆς τέχνης, μὴ ἀσφάλεια, μὴ δαρεῖα, φορητὴ, ἢ πὺν φορητὴ πὺν μποροῦσε νὰ τῆχει σ' ἕνα μουσικὸ, τὰνέ θροῦσει.

Ὁ Μπετόβεν κουφάινεται.

Κάθε ἄλλος θὰ λύνει, θὰ σωριαζότανε κάτω ἀπὸ τὸ φοβερό, τὸ ἀμείλιχτο χτύπημα.

Ὅχι ἑμοῖο ὁ Μπετόβεν. Πάνω ἀπὸ τὸν πόνο του καὶ ἀπὸ τὴ μοναξιά του, καὶ τὴ χαμένη ἀγάπη του καὶ τοὺς καημοὺς καὶ τὶς λύπες του, ἤχητα ἔσκησε τρέπαια καὶ φάρον ἄσθητον ἄναρ, παρηγοριά καὶ φῶς στὴν πονεμένη ἀνθρωπότητα, τὸ τραγοῦδι τῆς χαρᾶς, τῆς ἀκατάλητης Χαρᾶς πὺν σὲ τελευταῖο μέρος τῆς Ἐννατης Συμφωνίας, σὰν πελώριο πᾶσομο λουλού-

δι ἀνδρίζει ἐπάνω ἀπὸ τὴν Ἀβυσσο τῶν τρικυμισμένων φθόγγων.

Καὶ δὲ θροῦσεται ἴσως ἕνας χαρακτηρισμὸς τῆς τέχνης τοῦ Μπετόβεν, πὺν δὲν ἔχει τίποτα τὸ ἀρρωστικὸ πονεμένο, ὅπως λ. χ. ἡ τέχνη τοῦ Σοπὲν ἢ τὸ ρομαντικὸ σκοτεινὸ, ὅπως ἡ τέχνη τοῦ Σούμαν.

Στὸ Μπετόβεν ὅλα εἶναι φῶς, καὶ διὰ δὲν εἶναι τὸ φῶς ἴλαρον τοῦ Μόζαρτ, εἶναι ἑμοῖο τὸ φῶς πὺν καίει, πὺν θερμαίνει, καὶ πολλὰς φορὲς πὺν γιὰ τρεῖει.

Γι' αὐτὸ καὶ ὅσκιαν τραγοῦδαί τὸν πόνο του, ἢ τὸν γενικῶς σὲ τὸν αἰώνιο ἀνθρώπινο, ἢ τὸν σαρκάζει ἢ πὺν δαμάζει.

Ἐπάνω του στήνει καὶ τραγοῦδινα παλάτια μιᾶς πᾶναγνης ἀνθρώπινης ἀγάπης, μιᾶς θερμῆς φροσιολατρίας, μιᾶς ἀσθητικῆς πλοῦτης στὰ ἰδεώδη καὶ στὴ Ζωὴ.

Κ' εἶναι χαρακτηριστικὰ αὐτὰ ὅλων του τῶν ἔργων.

Ἀπὸ τὰ ἔργα του γιὰ πᾶνο, τὶς σαράντες του, τὰ κουαρτέτα, τὰ Τρία του, τὰ ἀγγὰ του λιγοστὰ τραγοῦδινα, ὡς σὲ τοὺς κολοσοῦς τῆς δημιουργίας του, σὲς 9 Συμφωνίες του, τὴ Μεγάλη του λειτουργία, τὴ Missa Solmnis καὶ τὴ μοναδικὴ του ὄπερα, τὸ Fidelio.....

Γιὰ νὰ δώσει κανεὶς μιὰ πιστὴ εἰκόνα τῆς τέχνης τοῦ Μπετόβεν, θὰ ἔπρεπε νὰ καταπιασθεῖ μὲ τὴν ἐξέταση ὅλων αὐτῶν τοῦ θανουτοῦ ὀλικοῦ.

Ἀντιπᾶς τὰ περιορισμένα θροῦ τῆς μικρῆς μου αὐτῆς ὀμιλίας δὲ μοῦ ἐπιτρέπουνε μιὰ τέτοιαν ἐπέκταση.

Ὅμως καὶ μιὰ γοργὴ ἐπισκόπηση τοῦ συμφωνικοῦ ἔργου τοῦ διδασκάλου θὰ βοηθήσει, ἐλπίζω, στὴν κατανόηση τῆς ἐπέροχης μουσικῆς του γλώσσας καὶ θὰ φωτίσει τὴν ἀσθητικὴ τῆς τέχνης του.

Ἡ Συμφωνία, καὶ πρὶν ἀπὸ τὸν Μπετόβεν, ἀσθητικὸς στὴ Γερμανία. Ἡ μορφή αὐτῆ τῆς Μουσικῆς Τέχνης εἶχε μάλιστα ἐξελιχθεῖ σὲ ζηλευτὰ σημεῖο ἀπὸ τοὺς ἀντιπροσώπους τοῦ καθαροῦ ἰλασομομοῦ στὴ

(*) Διάλεξη πὺν τὴ εἰρήσασε ὁ κ. Μ. Καλομοῖρης σὲ τὸν ἔσκησε «Ὀλῆμια», στὴ συνευλία τοῦ Ἐλλ. Ὀδείου.

μουσική τέχνη και πρώτ' απ' όλους, από το Χάϊν και το Μότσαρτ.

Όμως και σ' αυτών ακόμα τα αληθινά θεία συμφωνικά τραγούδια (*), δὲν προαισθάνεται κανείς το βάθος και την εκφραστική δύναμη που κατορθώσε να δώσει ο Μπετόβεν στη Συμφωνία. Τῆς ἔδωσε τέτοια φρεσά, ὥστε και σήμερα ακόμα τὴ θεωροῦμε γιὰ τὴν πῶ ἀφηγὴ καλλιτεχνική ἐκδήλωση στὴ Μουσική Τέχνη, πέρα και πάνω ἀπὸ τὴ δραματική ἢ μελοδραματική μουσική.

125 Συμφωνίες ἔχει γράψει ὁ Χάϊν, 41 ὁ Μότσαρτ, 9 μόνον ὁ Μπετόβεν.

Όμως ἐννὰ ἀληθινὲς Μοῦσες.

Σ' αὐτὲς οἱ τεχνικοὶ ρεωτισμοὶ και ἡ πρόοδος τῶν καθαρῶν μουσικοτεχνικῶν μέσων θαδίζουσε παράλληλα μετὰ τὴν ἐξέλιξη τῆς αἰσθητικῆς και εκφραστικῆς μουσικῆς γλώσσας τοῦ συνθέτη.

Τὴν πρώτη του συμφωνία τὴν ἔγραψε τριάντα χρονῶν, στὰ 1800. Τριάντα χρονῶν ὁ Μότσαρτ εἶχε γράψει τὶς περισσότερες συμφωνίες του.

Ἡ ἐπίδραση τοῦ Μότσαρτ και τοῦ Χάϊν εἶναι ἀρκετὰ αἰσθητὴ στὴν Πρώτη αὐτὴ Συμφωνία τοῦ συνθέτη.

Όμως και σ' αὐτὴ βλέπουμε τὸν «ὄνυχ» τοῦ λέοντος, πρὸ πάντων στὸ «Menuetto allegro molto e vivace», τὸ Γ' μέρος τῆς συμφωνίας. Εἶναι ὁ πρόλογος τῶν κατοπινῶν θανμωσιῶν Scherzi πὸν ἀντικαταστήσανε τὸ τυπικὸ «Menuetto» τῆς κλασσικῆς μορφῆς.

Στὴ δεύτερη συμφωνία, τὴ συμφωνία σὲ Ρέ, πὸν γράφηκε τὸ χεῖμῶνα τοῦ 1802 — 1803, ἡ προσωπικότης τοῦ συνθέτη ξεπεινιέται ὀρμητικῶς.

Ὁ ἀκροατὴς νιώθει πὸς βρίσκειται μπροστὰ σὲ κάτι μεγάλο και δυνατὸ, πὸν προσπαθεῖ νὰ σπάσει τὰ δεσμὰ τῆς παλιᾶς μορφῆς πὸν τὸ δένουσε και νὰ ξεπεταχτεῖ στὸν ἥλιο και στὸ Φῶς.

Καὶ ξεπεινιέται, ἀλήθεια, στὸν ἥλιο και τὸ φῶς, μετὰ τὴν Γ' του συμφωνία: τὴν «Ἡρωική», πὸν ὁ ἀρχικός της τίτλος εἶτανε Βο να π ά ρ τ η ς, γραμμένη στὰ 1804.

Ὁ Μπετόβεν, δημοκράτης σὲν βάθη τῆς ψυχῆς του, θαύμαζε τὸν Βοναπάρτη ὅσο τὸν νόμιζε υπερασπιστὴ τῆς Δημοκρατίας και καταλυτὴ τῆς τυραννίας.

Τὰ κατορθώματα τοῦ πρώτου Ὑπάτου, πὸν γεμίζανε τότε τὸν κόσμο, τοῦ δώσανε τὴν πρώτη ἀφορμὴ στὴν ἔμπνευση τῆς συμφωνίας αὐτῆς.

Προσωπολατρεία ἴσως εἶναι ἄνθρωπος και ἡ προσωπολατρεία, δταν εἶναι ἀγνή και εὐλαβική, δοχεῖο ὁμοια χρήσιμο, ὅπως ἡ ἀγάπη, ἡ θρησκεία, ἡ φρονολατρεία, ἡ Πατρὶδα, σταν ἀληθινὸ τεχνίτη.

Χαρακτηριστικὸ τῆς ἀνεξάρτης γνώμης τοῦ Μπετόβεν εἶναι και τὸ γεγονός, πὸς δταν ἔμαθε τὴν ἀντανακλήρυνση τοῦ Βοναπάρτη σὲ Ἀυτοκράτορα, ἔσβησε τὸν τίτλο «Βοναπάρτης» και τὸν ἔλλαξε σὲ «Ἡρωική».

Μετὰ τὴν τρίτη αὐτὴ Συμφωνία ἀρχίζει μιὰ δεύτερη περίοδο τῆς δημιουργίας τοῦ Μπετόβεν ἡ περίοδο τῆς ὀριμότητας μετὰ τέλεια κατοχὴ δλων τῶν τεχνικῶν μέσων τῆς τέχνης του.

Γιὰ νὰ μᾶς δώσει τὴν κεντρικὴν ἰδέα τῆς συμφωνίας

τῆς του αὐτῆς ὁ συνθέτης, δὲν κωπιδεύγει στὴ λεπτομέρεια ἢ τὴν ἐξωτερικὴ ἀπομίμηση.

Μᾶς δίνει τὴν ἐσωτερικώτερη, τὴ γενικώτερη ἰδέα τοῦ Ἡρωικοῦ. Ὁ Ἡρώας του δὲν εἶναι μόνον ὁ Ἡρώας πὸν θαμᾶζει τὰ πλήθη, πὸν κορυβεῖ τὶς πολιτείες και ὑποτάζει τὶς γῶρες, μὰ μπορεῖ νὰ εἶναι και ὁ πνευματικὸς Ἡρώας, ὁ Ἡρώας πὸν ἀγωνίζεται γιὰ μιὰν ἰδέα, γιὰ μιὰ δημιουργία.

Μπορεῖ νὰ εἶναι ὁ Βοναπάρτης ἢ ὁ Μέρ' Ἀλέξαντρος, μὰ τὸ ἴδιο μπορεῖ νὰ εἶναι ὁ ἴδιος ὁ Μπετόβεν, ὁ Δόντης ἢ ὁ Παλαμᾶς.

Ἡ Δ' συμφωνία σὲ Σί, εἶναι γραμμένη στὰ 1808 σὲ μιὰ ἀπὸ τὶς λίγες εὐτυχιομένης στιγμῆς τῆς ζωῆς του.

Ἡ ἀγάπη τοῦ ἔχει, γιὰ λίγο, σὰν πάντα, χαμογελάσει, και τὸν ἔχει γεμίσει μετὰ χαρὰ καὶ ἐλπίδα.

Ὁ Μπετόβεν ἔχει ἀρραβωνιασθεῖ μουσικῶς μετὰ τὴν ἀπᾶθνη πολυγαλημένη τὴν Τερέζα Μπρούνοβιχ.

Ἀρχίζει πᾶς νὰ πιστεύει στὴν εὐτυχία: θέλει νὰ μπεῖ σὲ σπῆτι μέσα, σχεδὸν νὰ συνθηκολογήσει μετὰ τὸ περιβάλλον γιὰ νὰ μπορέσει νὰ κλείσει τὴν ἀγάπη του στὸ χαμηλὸ μὰ ζεστὸ σπῆτι τῆς ἡσυχῆς νοικοκυρεμένης ζωούλας.

Γι' αὐτὸ καὶ ἡ Δ' συμφωνία του καθρεφτίζει ὅλη αὐτὴ τὴν ψυχικὴ κατάσταση τοῦ ποιητῆ της.

Ὅλο γαλήνη, ὄλο χάρη, ἀγάπη, χαρὰ καὶ εὐτυχία.

Ἀκόμα και κάποια προσπάθεια, τὴν χαρακτηρίζει, μὰ προσπάθεια νὰ κρατήσει τὴν κλασσικὴ μορφή και παράδοση, νὰ μὴν τρομάξει τὸν ἀκροατὴ, ὅπως ἡ Γ' πὸν σήκωσε ἀρκετὲς, τότε ἀντιροήσεις και διαμαρτυρίες.

Όμως πὸν λίγο θάσταξε ἡ ἐλπίδα αὐτὴ τῆς εὐτυχίας. Ὁ μυστικὸς του ἀρραβῶνας μετὰ τὴν Τερέζα, σὲ τέσσερα χρόνια λύθηκε και ὁ Μπετόβεν πάλι βρεθῆκε στὴ μοναξιά τῆς μεγάλης στράτας τῆς Τέχνης.

(Στᾶλλο φύλλο τελιώνει)

ΝΟΣΤΑΛΓΙΚΟ

Νησάκι ἀγαπημένο μου, στὴ πρόοινα ντυμένο,
τώρα μακριὰ πὸν βρίσκομαι σὲ σένα ὁ νοῦς γυρνᾷ,
και νιώθω κάθε μου χαρὰ, κάθε ὄνειρο οὐρανομένο,
ν' ἀνάσσει πάλι μέσα μου, νὰ με μεθᾷ ξανά.

Κι ἀναλογιέμαι τὴ στιγμή πὸν θὲ νὰ γυρίξω πάλι
τὸ γαλανὸ ἀκρογιάλι σου, τὸ μῶλο τὸν παλιό,
δακρυμένο ἀπὸ τὰ κύματα κι ἀπ' τὴν ἀνεμοζάλη,
γιὰ κοιμισμένο στῆς Νοτιάς τὸ χᾶδι τὸ ἀπαλό.

Κι ἀκόμα—ὦ ναί—τὸ πρόοινο θροῦμάκι ἀναλογιέμαι,
πὸν φέρνει ἀπάνω στὸ χαιρὶό...

Ἄ! πὸς θαυρίζω ἀδελφία, θαθεῖα πὸς συγκινιέμαι
δταν ὁ νοῦς φερθεῖ ἀπᾶλὰ στὴν πλάνη γυρισμό!...

(*) Ἐξάλωση πὸν λιγοστὲς συμφωνίες τοῦ Μότσαρτ, πρὸ πάντων ἡ σὸλ ἔλασ.